

**PREKMURSKA GESLA V LEKSIKONU
SLOVENSKA KNJIŽEVNOST (CZ 1982)**

Prilastek »prekmurski« tudi v geslih tega leksikona nas opravičuje, da si jih kritično ogledamo kot posebno skupino. To je potrebno toliko bolj, ker so pisatelji te jezikovne in pokrajinske skupine tudi sicer deležni pomanjkljivega obravnavanja. Najbolj zadovoljivo so v leksikonu predstavljene rokopisne pesmarice, ker tako vidno – kolikor so sploh bile omenjene – niso bile še nikjer v delih o celotnem slovenskem slovstvu. Pogrešamo le pri Martjanski pesmarici pripombo, da je velik del pesmi iz nje in poznejših natisnjen v Bakoševi pesmarici.

Drugače je z ustreznostjo gesel o pisateljih. Iz seznama avtorjev niti ni jasno, kdo jih je sestavil ali – izpustil. Zlasti za to drugo skupino je menda odločilno izhodišče docela neumljiv podatek na str. 435 v seznamu Literarne zgodovine: M. Kokolj, B. Horvat: Prekmursko slovstvo. Od začetka reformacije do zloma nacizma. Murska Sobota 1977. Ker je to delo z naslovom: Prekmursko šolstvo, si moremo misliti le, da je prišlo v ta seznam z igračkanjem računalnika ali česa podobnega. Kakega drugega dela o prekmurskem slovstvu – čeprav je večkrat navedeno v besedilu gesel – v tem seznamu (kjer so tudi obravnave le posameznih obdobj) ni.

K posameznim natisnjenim geslom bi bilo treba pripomniti: Agenda Vandalica – »prva tiskana prekmurska knjiga« je zame še vedno vprašljiva, leksikon pa bi to trditve moral uskladiti s trditvijo na str. 358, da je Témlinov Mali Katechismus »prva prekmurska knjiga«. Pri literaturi o njem bi kazalo dodati razpravi podpisanega: O grafiki prve prekmurske knjige. *Linguistica* 18, Lj. 1878, 31–45 in O jeziku prve prekmurske knjige, *Studia Slavica Hung.* XXV, Budapest 1979, 279–85. – Pri M. Bakošu je trditev, da je »morda oskrbel tudi ponatis Temlinovega katekizma« (18 in 19, medtem ko je pri T. to brez »morda«. Hudo pomanjkljivo je predstavljen njegov Nouvi (ne: Nuovi) gráduvál, v katerega je sprejel pesmi Š. Küzmiča, ki so povečini iz starejših rokopisnih pesmaric.

Lepo, da je sprejet *Barla* (»Objava« je nápak navedena!) in *Sijarto* (za katerega ne bi bilo potrebno navesti še dveh črkopisno drugačnih oblik, pač po SBL, sicer bi jih morali tudi pri drugih prekm. imenih) – rojstni kraj so Večeslavci, Nouvega (ne: Nouviga) – toda bolj bi zaslužilo omembo anonimno Starišinstvo i zvačinstvo (1807) kot zabavno in pesniško delo. Kako naj opravičijo uredniki in sestavjalci, da v knjigi ni: Imreja *Agustiča*, urednika mesečnika, v katerem je tudi sam pisal pesmi in prozo; Janoša *Kardoša* – če že ne zaradi cerkvene pesmarice, pa zaradi prvih pesniških prevodov iz madžarščine tako v berilih kot samostojno (Aranyev Toldi), ne Jožefa *Košiča* z zgodovinskimi, etnološkimi, vzgojnimi knjigami, z verzifikacijo (o katerem se lahko poučijo v Razpravah III. 2. razr. SAZU). – Zelo pomanjkljivo je predstavljen Avgust *Pavel*, saj avtor ne pozna razprave o njem v Razpravah IV. in ne pozna njegovega glavnega posredništva med Slovenci in Madžari: prevodov treh Cankarjevih knjig in pesmi ter manjših spisov vrste slovenskih avtorjev. Napačne so oblike: Szombathelyju (brez j!), Kolendar (nam. Kalendar), Novicah (nam. Növinah).

Odkod je pri M. *Severju* »morda« rojstni kraj Vaneča, ko je tako v SBL kot v nenavedenem Izboru podpisanega to jasno povedano? Dvakrat je v naslovu napačno »zveliczánsztva« (nam. -cs-). Pesmi niso le »po pričevanju Š. Küzmiča prevedene iz nemščine« in navedba

Ruplove razprave Prva prekm. knjiga nima tu kaj iskati; Razprave SAZU pa navajamo po razredih in letnikih.

Med svobodnimi leposlovci, doma v Prekmurju, ni omenjen Lojze Kozar s petimi knjigami, pesmimi itn., ki je uvedel Goričko v pripovedništvo, medtem ko se ni izmuznil marsikateri avtor z eno knjigo, s spomini, intervjuji itn. Še bolj čudno je, da nima gesla Ivan Škafar, ki je naveden pri več geslih v istem leksikonu s svojo Bibliografijo prekm. tiskov (SAZU), z razpravami o posameznih pisateljih v SBL in drugod, z objavo korespondence M. Küzmiča v SR, z odkritjem hrvaške Mekinićeve pesmarice (gl. SBL pod Š. I.) ter vrsto zgodovinskih razprav.

Avtorji gesel se tudi niso domenili, ali bodo navajali pri prevodih vsaj nekatera imena tujih pisateljev, ker tudi pri prekmurskih prevajalcih iz madžarščine niso enotni.

Vilko Novak
Ljubljana

OSEMNAJSTI ZVEZEK LITERARNEGA LEKSIKONA

Dimitrij Rupel, Literarna sociologija. Znanstvenoraziskovalni center in Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede pri SAZU, Ljubljana 1982, 115 str.

Definicija naslovnega gesla se glasi približno takole: Literarna sociologija je sociološka panoga, ki uporablja metodo, kakršna je v veljavi v sociologiji znanja in sociologiji umetnosti, in z njo analizira predmet, ki sicer pripada literarnim vedam. Literarnosociološka analiza skuša odkriti skupinsko zavest, skrito za očitno strukturo literarnega dela. Definicija je zapisana že na drugi strani Ruplovega besedila. Razumljiva je in uporabna, vendar problematična do te mere, da za pojasnitev in utemeljitev rabi nadaljnjih 98 strani, kar je povzročilo eno najboljšežnejših geselskih predstavitev med dosedanjimi devetnajstimi v Literarnem leksikonu.

Avtor že uvodoma opozarja, da literarne sociologije ni zamenjavati s sociologiziranjem na témo literatura, ki je pogosta praksa aktualnih političnih interesov. Strah je popolnoma upravičen, saj imajo literatura, literarna veda in pouk literature v šoli z vulgarnim sociologiziranjem same tradicionalno slabe izkušnje. Izkušnje so ustvarile množičnemu trpnemu udeležencu v učno-vzgojnem procesu utrjeno predstavo o tem, kaj naj sociologija z literaturo počne. Po branju Ruplove literarne sociologije ugotavljamo, da delce korenito podira z muko ustvarjene šolske predstave o literarni sociologiji. (Podobno smo presenečeni in vrženi iz uvajenega mišljenja pri knjigi Rastka Močnika s podobnim, a pomenljivo obrnjenim naslovom Raziskave za sociologijo književnosti, ki je izšla pred kratkim.) Kakšne so šolske predstave, se hitro lahko poučimo iz izbora besedil za najnovejši učbenik slovenske književnosti v srednjem usmerjenem izobraževanju (Književnost III) in zlasti iz njihove obravnave v prvih štirih poglavjih. Čeprav se učbenik natančno zaveda slabšalnega prizvoka sintagme vulgarno sociologiziranje in se pojavu načelno odreka, ga v konkretni obdelavi besedil skozi stranska vrata potihno znova in znova vódi na prizorišče s tem, ko se mu najprej zdi potrebno opisati zgodovinski (politični, ekonomski, kulturni) trenutek in šele potem pogledati na literaturo kot odraz, zrcalno podobo (npr. str. 52) tega trenutka ali kot posebno področje uveljavljanja popularnih idej in interesov. Tako pisanje nas ne preseneča, ker smo ga navajeni in se nam zdi prijetno domače, četudi